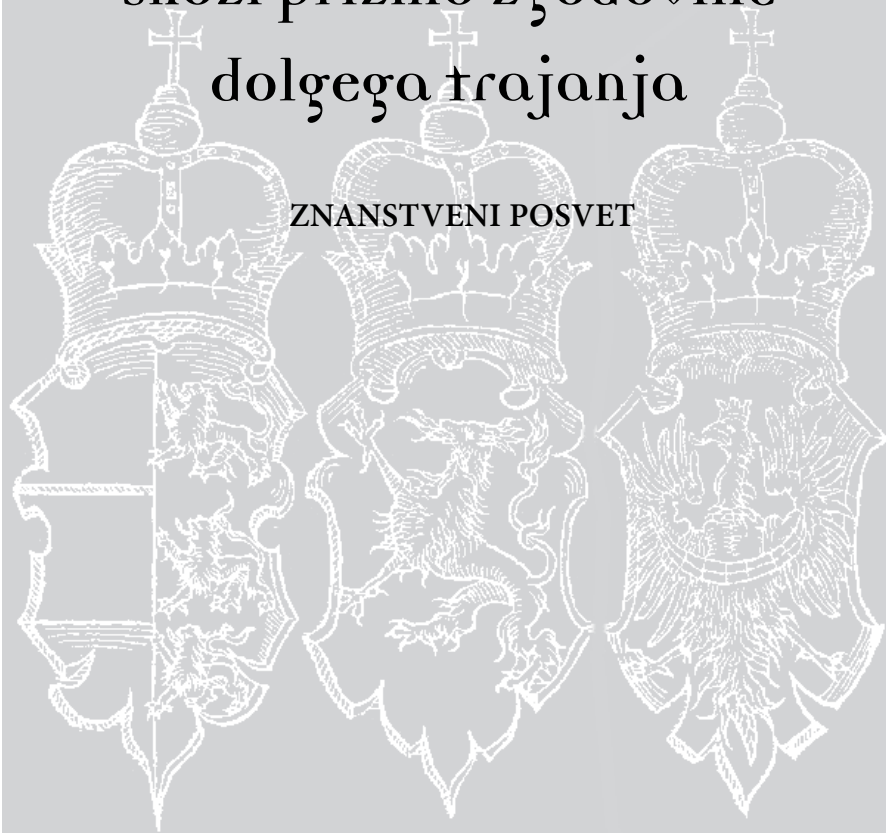

**RAZVOJ kolektivnih (etničnih)
identitet na slovenskem skozi
prizmo zgodovine dolgega trajanja**

Ljubljana, Prešernova dvorana
SAZU, Novi trg 4 (pritličje)
23. in 24. maj 2019

**Razvoj kolektivnih (etničnih)
identitet na slovenskem
skozi prizmo zgodovine
dolgega trajanja**

ZNANSTVENI POSVET

**23.–24. maj 2019,
Prešernova dvorana SAZU,
Novi trg 4, Ljubljana**

Zgodovina je sporazum med mrtvimi, živimi in še nerojenimi,

je v 18. stoletju ugotavljal Edmund Burke. Njegovo svetovnonazorsko vodilo, ki simbolizira koncept zgodovine dolgega trajanja, nam lahko služi kot dobra spodbuda za raziskovanje nastanka in razvoja kolektivnih identitet na daljši časovni premici. Izhajamo namreč iz premise, da je le na ta način mogoče opazovati procese, ki so skozi zgodovino vplivali na oblikovanje kolektivnih identitet in njihovo spreminjanje.

Vprašanje nastanka etničnih in nacionalnih identitet je že nekaj časa tema razprav v slovenskem zgodovinopisju, zato je namen našega posveta, da se njegove obravnave lotimo s čim več strani. V znanosti je namreč razširjenih več razlagalnih paradigem nastanka naroda in nacionalizma, med katerimi so najbolj razširjene: modernizem, etnosimbolizem in neoperenializem. Poleg naštetih pa obstajajo tudi drugi pogledi, ki so manj teoretični in bolj praktično razlagalno usmerjeni. Eden naših ciljev je ugotoviti, v kolikšni meri lahko določene paradigme apliciramo na slovenski primer, da bi s tem pokazali, kaj so njegove splošne značilnosti in kaj so njegove posebnosti.

PROGRAM

Četrtek, 23. maj

9:00–9:15 Pozdravni nagovor

9:15–10:30 **SREDNJI VEK**

Marko Snoj

Slovanski jezik v Vzhodnih Alpah na prelomu prvega in drugega tisočletja, slovenščina in Slovenci

Simon Malmenvall

Kijevska Rusija in Palestina: razumevanje etničnih kategorij v potopisu igumana Danijela

Jernej Kotar

Jezikovna identiteta plemstva na Kranjskem v srednjem veku

Tomaž Lazar

Poznosrednjeveško vojskovanje kot kovačnica kolektivnih identitet: slovenska izkušnja?

10:30–10:50 Odmor

10:50–12:10 **ZGODNJI NOVI VEK – 1. DEL**

Boris Hajdinjak

Zakaj je bil kmečki upor leta 1515 slovenski

Luka Vidmar

Koncept slovenske Cerkve: Trubar, Hren, Schönleben

Alenka Jelovšek

Jurij Juričič – Hrvat in slovenski knjižni jezik

Gregor Pobežin

Vergerijsva britev – o srednjeveških in humanističnih branjih antičnih besedil

12:10–12:25 Odmor

12:25–13:40

ZGODNJI NOVI VEK – 2. DEL

Boris Golec

Karniolizacija – stranpot v slovenski etnogenezi?

Vanja Kočevar

*Amplitude pomena etničnosti med srednjim vekom
in pojavom modernega nacionalizma: protonacionalizmi
v Svetem rimskem cesarstvu*

Anja Dular

Kdo so bili ti, ki so brali – slovensko?

Izidor Janžekovič

Materialna dediščina in kolektivne identitete

13:40–14:40

Kosilo

14:40–15:50

ZAČETKI NACIONALIZMA

Miha Preinfalk

Etnična in socialna identiteta plemstva na Slovenskem

Nina Ditmajer

*Domovinska tematika v slovenskih pesmih na Štajerskem
do sredine 19. stoletja*

Igor Grdina

Geni, jeziki in politike zgodovine

Jurij Fikfak

Urban Jarnik – približevanja in razlikovanja

Petek, 24. maj

9:00–10:35

DOBA »KLASIČNEGA« NACIONALIZMA

Božidar Jezernik

Slovenska identiteta v srednje- in jugovzhodno evropskem kontekstu

Stane Granda

Rojstvo političnega slovenstva

Robert Devetak

Vzpostavljanje slovenske narodne identitete na primeru trga Kanal v 60. in 70. letih 19. stoletja

Ana Lavrič

Upodobitve slovenskih svetnikov v kontekstu razvoja narodne zavesti

Teodor Domej

Borovlje in Boroveljčani v začetnem obdobju narodnostne enakopravnosti (1848-1851)

10:35–10:55

Odmor

10:55–12:15

PRELOM IZ 19. V 20. STOLETJE

Vita Zalar

Kako je »cigan« postal »Cigan«: konceptualna zgodovina administrativne kategorije od Avstro-Ogrske do druge Jugoslavije

Aleš Maver

Stoletno romanje v noči in mraku? Drobcu o katolištvu in slovenski istovetnosti v srednjeevropskem kontekstu

Oskar Mulej

Jugoslavizem slovenskih naprednjakov v luči sočasnih združevalnih nacionalnih ideologij

Renato Podbersič

Judje v Julijski krajini – med lojalnostjo in odrinjenostjo

12:15–12:25

Odmor

12:25–13:45

POLPRETEKLOST IN SODOBNOST

Tomaž Ivešič

Etnično (in) nacionalno jugoslovanstvo pod socializmom

Jelka Piškurić

Socializem, migracije in narodna identiteta

Matjaž Geršič

Prostorska identiteta prebivalcev Slovenije

skozi prizmo pokrajinskih imen

Jernej Mlekuž

Bleiweis ali kranjske klobase, to je zdaj vprašanje!

(Ne-)Ljudje in (Slovenski) narod

13:45

Kosilo

Znanstveni posvet je del projekta J6-7069 (A):

Družbena in identitetna mobilnost v slovenskem prostoru med poznim srednjim vekom in razpadom Habsburške monarhije.

Three heraldic crests are arranged horizontally. Each crest features a crown with a cross on top. The left crest has a shield with a cross and a lion. The middle crest has a shield with a lion. The right crest has a shield with a lion and a crown. The text 'povzetki referatov' is centered over the middle crest.

povzetki referatov

Marko Snoj

Slovanski jezik v Vzhodnih Alpah na prelomu prvega in drugega tisočletja, slovenščina in Slovenci

Interpretacija znanega gradiva jezika slovanskih prebivalcev Vzhodnih Alp na prelomu prvega in drugega tisočletja pokaže, da so se tu že izvršile ireverzibilne ekskluzivne jezikovne inovacije, zaradi katerih je treba prebivalce obravnavanega prostora in časa pojmovati kot identitetno skupnost, katere jezik se je od jezika sosednjih slovanskih identitetnih skupnosti že razlikoval po tankem snopu izoglos. Ta snop se je v naslednjih stoletjih debelil, tako da je bil v času oblikovanja knjižnih standardov upravičeno razumljen kot jezikovna meja slovenskega jezika. Prispevek se osredinja na prikaz najstarejših izoglos, ki so slovanski jezik omenjenega časa in prostora začele zamejevati od zametkov sosednjih slovanskih idiomov.

Simon Malmenvall

*Kijevska Rusija in Palestina:
razumevanje etničnih kategorij v potopisu igumana Danijela*

Vzhodnoslovanski potopis o Palestini z naslovom Življenje in romanje Danijela, igumana z Ruske zemlje je bil sestavljen v prvem desetletju 12. stoletja; umeščen je v kontekst zgodnje frankovske (»latinske«) oblasti nad Palestino. Danijelovo Romanje predstavlja tudi najstarejši znani potopis vzhodnoslovanske srednjeveške književnosti. Besedilo med drugim prinaša pričevanje o katoliško-pravoslavni odnosih in obstoju različnih etničnih kategorij oziroma etnonimov v Jeruzalemskem kraljestvu, ki je podano »od zunaj«, to je s strani cerkvenega pisca, prihajajočega iz daljne Kijevske Rusije. Glede na značilnosti, ki ustrezajo njegovi literarni obliki (žanru), Danijelovo besedilo ni osredotočeno niti na predstavljanje družbenih značilnosti katoliško-pravoslavni odnosov niti odnosov med različnimi etničnimi skupinami Palestine tistega časa – v prvi vrsti osvetljuje duhovne razsežnosti romanja. Kljub temu je z ozirom na etnične kategorije treba izpostaviti naslednje: 1. v Romanju je obstoj etničnih kategorij jasno opazen – tako v odnosu do staroruske skupnosti kakor tudi prebivalstva Palestine; 2. Danijel samega sebe ne dojema zgolj kot pravoslavnega kristjana, temveč tudi kot predstavnika svoje domovine, »Ruske zemlje« (русска земля); 3. v Romanju prisotne različne etnične kategorije niso rabljene dosledno – prepletene so s konfesionalnim izrazjem (npr. »Latinci/Franki« v nasprotju s »pravoslavniimi/Grki«).

Jernej Kotar

Jezikovna identiteta plemstva na Kranjskem v srednjem veku

Preučevanje jezikovnih identitet srednjeveških družbenih slojev z območja današnje Slovenije predstavlja trd oreh, a obenem tudi velik raziskovalni izziv. Slovensko ozemlje leži na stičišču slovanskega, romanskega, germanskega in ugrofinskega sveta in je izrazito prehodno. Ugodna lega na križišču pomembnih povezav med srednjeevropskim prostorom in Balkanom ter Panonsko nižino in severno Italijo je skozi zgodovino omogočala, da so preko njega poleg trgovskega blaga in vojska potovale tudi nove ideje, vse to pa so spremljale selitve večjih in manjših skupin prebivalstva. Velika večina slovenskega etničnega ozemlja, razen skrajnega zahodnega in vzhodnega roba, je že od sredine 8. stoletja dalje politično gravitirala proti nemško govorečemu severu. Vključenost v okvir Svetega rimskega cesarstva, ki so ga obvladovale germansko govoreče elite, je zgodaj sprožila fevdalizacijo tega prostora in z njo povezano priseljevanje tujerodnega plemstva. Doslej še vedno ni bilo zadovoljivo pojasnjeno, v kakšni meri in kako so se pripadniki domače elite vključili v nov družbeni in politični red. Dejstvo je, da sta skupini hitro vzpostavili stike, živeli druga ob drugi in druga z drugo, kar je naposled privedlo do njunega zlitja v jezikovno in kulturno enotnejši družbeni sloj, ki je v poznejših stoletjih vse bolj pridobival na veljavi.

Glavno raziskovalno vprašanje je, kateri jezik je v srednjem veku med plemstvom na Kranjskem prevladoval v vsakdanjem življenju in ali so bile opazne kakšne zaznavne razlike med posameznimi regijami te jezikovno najbolj homogene slovenske zgodovinske dežele. Na podlagi zelo skromnih virov bo poskušano ugotoviti, ali je kranjsko plemstvo razvilo določeno jezikovno identiteto oziroma ali je jezik predstavljal pomemben del njihove deželne identitete. Pregled se dotika tudi kolonizacije in velikih selitev prebivalstva kot posledic turških vpadov, ki sta ponekod precej spremenili etnično-jezikovno podobo podeželja.

Tomaž Lazar

Poznosrednjeveško vojskovanje kot kovačnica kolektivnih identitet: slovenska izkušnja?

Pozni srednji vek se je v evropsko zgodovino zapisal kot obdobje, v katerem so začele zoreti še danes prevladujoče nacionalne identitete. Ta proces so spodbudili različni družbeni dejavniki, med njimi morda še posebej izrazito vojskovanje. Obdobje od 14. do 16. stoletja je namreč zaznamovalo malone nepretrgano zaporedje oboroženih spopadov, od stoletne vojne do italijanskih vojn (1494–1559) in nepregledne množice lokalnih konfliktov.

Vzroki zanje so bili različni: realnopolitični boj za prevlado, ozemelske težnje, notranje napetosti, verska trenja. V vsakem primeru pa je izrazito tekmovalno evropsko okolje tega časa zaostrovalo nasprotja med »nami« in »onimi« ter posledično ustvarjalo vse jasnejše določene kolektivne identitete, ki so zaznamovale tudi izoblikovanje »modernih« držav.

Sodobno zahodno zgodovinopisje je temu procesu namenilo že razmeroma veliko pozornosti. Zanimivo vprašanje je, v kolikšni meri je vplival na razvoj slovenskega prostora. Ta je bil v obravnavanem obdobju po eni strani pomemben strateški člen na meji Svetega rimskega cesarstva, prizorišče intenzivnih spopadov, občasno celo pomemben izvor vojaškega stanu, ki se je z razmahom najemništva udeleževal na tujem.

V prispevku bomo poskusili podrobneje analizirati te vidike zgodovinskega razvoja slovenskih dežel in raziskati, v kolikšni meri je izkušnja vojskovanja vplivala na izgradnjo »slovenske« kolektivne identitete tako v smislu dojemanja samega sebe kot skozi zunanji pogled »tujih« opazovalcev.

Boris Hajdinjak

Zakaj je bil kmečki upor leta 1515 slovenski

Kmečki upor leta 1515 je največji, čeprav morda ne najbolj znan kmečki upor v zgodovini slovenskega prostora. V njem je sodelovalo okoli 80.000 ljudi iz takratnih dežel Kranjske, Štajerske, Koroške in Goriške; zanj se je uveljavilo ime (prvi) slovenski kmečki upor. Ob njegovi nedavni 500. obletnici je del slovenskih zgodovinarjev podvomil in celo zanikal upravičenost imena slovenski kmečki upor. Menim, da ta mnenja niso upravičena. Kljub temu, da je bilo eno od žarišč upora Kočevsko, ki so ga naseljevali nemško govoreči Kočevarji, in so se uporu pridružila nekatera nemška območja Koroške in Štajerske, so sodobniki upor vendarle videli v prvi vrsti kot upor slovenskih kmetov in ga označili kot slovenski kmečki upor. Tako je povsem razumljivo, da ima ta upor v slovenskem zgodovinskem spominu mesto enega od narodovih rojstnih trenutkov, njegovo sporočilo o boju zatiranih in izkoriščanih za svoje pravice, svojo »staro pravdo«, pa seveda presega vse narodne oziroma državne meje.

Vidmar Luka

Koncept slovenske Cerkve: Trubar, Hren, Schönleben

Leta 1555 je Trubar delo *Ta evangeli svetiga Matevža* posvetil »PRAVI CERQVI Boshy tiga Slouenskiga Iefika«. Leta 1564 je skušal to skupnost pravno, organizacijsko in duhovno urediti s *Cerkovno ordningo*: vanjo je vključil Slovence ne glede na deželne meje ter zanje določil slovenščino kot jezik vseh verskih obredov. Tako zasnovana slovenska Cerkev ni zaživela, ker je bil cerkveni red zaradi posega v pravice deželnega kneza takoj prepovedan, Trubar pa izgnan. Kljub temu so delo uporabljali protestanti na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Goriškem, Trubarjev koncept pa je morala upoštevati tudi katoliška Cerkev, potem ko je po končani protireformaciji znova nagovorila slovensko govoreče vernike. Ljubljanski škof Tomaž Hren prvega katoliškega lekcionarja v slovenščini ni namenil preprosto svoji diecezi, temveč »VSEM CATHOLISHKIM CERKVAM, STVprau v`Krajnki Desheli«. S to sintagmo, podobno formulacijam sv. Pavla in protestantov, je zajel vse katoliške skupnosti, ki so uporabljale jezik njegovega lekcionarja, predvsem ali posebej (vendar ne izključno) na Kranjskem. Janez Ludvik Schönleben pa je v drugi izdaji lekcionarja iz leta 1672 to povedal eksplisitno: »VSEM CATHOLISHKIM SLOUENSKIM Cerkuam, ftupráu v`Krainki Deshéli«.

Alenka Jelovšek

Jurij Juričič – Hrvat in slovenski knjižni jezik

V prispevku bo predstavljen jezikovni prispevek Jurija Juričiča (?–1578), rojenega v hrvaškem Vinodolu in delujočega v Ljubljani, k slovenskemu knjižnemu jeziku 16. stoletja.

Prvi del bo posvečen recepciji Juričiča v slovenski (jezikovni in literarni) zgodovini – s poudarkom na vprašanju njegove narodne/jezikovne pripadnosti in njenega vpliva na njegovo prevajalsko delo. Upoštevani bodo tudi sočasni odzivi na njegove slovenske tekste v pismih slovenskih protestantov.

V drugem delu bodo predstavljeni rezultati jezikoslovne analize njegovih slovenskih besedil. V prvi vrsti bo njegov jezik primerjan s prevladujočim standardom knjižnega jezika 16. stoletja, poseben poudarek pa bo na njegovem razmerju do jezika Sebastijana Krelja, čigar delo (prevajanje Spangenbergove postile) je Juričič nadaljeval. Po drugi strani bo Juričičeva slovenščina primerjana tudi s sodobnim slovenskim knjižnim jezikom; ob tem bo prikazan tudi njegov prispevek k leksikalnemu naboru sodobne slovenščine.

Gregor Pobežin

Vergerijeva britev – o srednjeveških in humanističnih branjih antičnih besedil

Prispevek se bo posvetil vprašanju različnih branj besedil antičnih zgodovinarjev, ki so – odvisno od dobe tega branja – omogočala zelo različne interpretacije enih in istih besedil. Pri tem se bomo zgoj obrobno dotaknili sodobnejših (naivnih) biografističnih branj, ki antično historiografijo mnogokrat preveč zvesto interpretirajo skozi osebno življenjsko izkušnjo avtorja, ter se posvetili predvsem spreminjajočim se političnim in svetovnonazorskim okoliščinam, ki so omogočale tako rekoč diametralno nasprotne interpretacije (bralne izkušnje) zlasti poznorepublikanskih zgodovinarskih tekstov (po sili razmer vključujemo mednje tudi Tacita, ki je sicer avtor cesarskega obdobja). Obenem bo prispevek zavil še v posebej občutljiv primer takšnih spreminjajočih se branj, namreč primer Petra Pavla Vergerija mlajšega, humanista, papeškega odposlanca, škofa in odpadnika iz Kopra, ki je po neuspeli obrambi pred obtožbami herezije leta 1549 emigriral iz Italije v Švico. Če leto njegove emigracije predstavlja zelo natančno kronološko ločnico, pa je čas njegovega spreobrnjenja iz katoliškega škofa in politika v protestantskega ideologa in kulturnega delavca manj jasen. Njegova opažanja o razmerah v nemškem svetu kažejo na zanimiv položaj, v katerem je bil Vergerij določene paradigme prisiljen zamenjati (ali pa jih je globoko v sebi skrival ves čas?).

Boris Golec

Karniolizacija – stranpot v slovenski etnogenezi?

Sodobni slovenski narod, kot se je izoblikoval v 19. stoletju, ne bi bil mogoč brez poprej že dolgo obstoječe skupnosti, ki se je kot takšna prepoznavala sama, četudi so njeni deli in posamezniki lahko imeli hkrati več identitet. Multiidentitetnost pa je nekaj, kar je bilo v srednjem in zgodnjem novem veku splošno pravilo.

Prav večidentitetnost in njeno v virih dokumentirano manifestiranje pogosto porajata vprašanja, ki bi jih lahko imenovali stranpoti etnogeneze in oblikovanja modernih narodov. Takšno ali drugačno »nevšečnost«, ki moti stoletno nespremenljivost etnične skupnosti oziroma njen linearni razvoj, kot so ju hoteli videti v 19. in dobršnem delu 20. stoletja, bomo našli pri domala vsakem modernem narodu. V slovenskem zgodovinarstvu in jezikoslovju se zdi vedno nekako odvečno vprašanje, kaj je bilo do 19. stoletja mišljeno s kranjskim jezikom in zakaj so se slovenski prebivalci Kranjske precej dolgo čutili najprej Kranjce in šele potem kaj drugega.

Karniolizacija je bila proces zamenjave imena jezika in ljudstva tako na Kranjskem kot deloma zunaj nje. Vendar kranjsko ime v odnosu do slovenskega nikoli ni bilo ne izključevalno

ne izločevalno, ampak prej utrjevalno. Šlo je v osnovi za naraven proces, ki je imel oporo v knjižnojezikovnih in kulturnozgodovinskih elementih. Kranjska je za Slovence odigrala nadvse pomembno povezovalno vlogo, za nadomestitev slovenskega imena s kranjskim pa je manjkala bistvena komponenta – politična. Kranjsko ime za razliko od hrvaškega ni bilo dovolj politično kohezivno, da bi nazadnje lahko postalo splošno sprejeto etnično oziroma narodno.

Vanja Kočevar

Amplitude pomena etničnosti med srednjim vekom in pojavom modernega nacionalizma: protonacionalizmi v Svetem rimskem cesarstvu

Raziskovalci narodnih gibanj in modernega nacionalizma pogosto govorijo o valovih etnonacionalizma, ki se pojavljajo v sodobni zgodovini. Anthony D. Smith tako našteva tri etnonacionalistična obdobja, in sicer: 1) klasična doba nacionalizma v Evropi 19. stoletja, 2) pojav nacionalizmov v evropskih kolonijah v prvi polovici 20. stoletja, ter 3) porast številnih separatističnih gibanj v zahodnem svetu od šestdesetih let prejšnjega stoletja dalje. Vprašanje, ki si ga zastavljamo mi, pa je, ali lahko o podobnih pojavih govorimo tudi v predmodernih obdobjih srednjeevropske zgodovine?

Referat zagovarja hipotezo, da etnična in jezikovna pripadnost, poleg verske, teritorialne in stanovske, predstavljata najpomembnejše gradnike skupinske identitete oziroma kolektivitete, ter da njun pomen skozi zgodovino variira. Z drugimi besedami, govorimo lahko o amplitudah pomena etničnosti. Različni dejavniki so skozi zgodovino vplivali na oblikovanje skupinskih identitet ljudi. V nekaterih obdobjih je bila ljudem zelo pomembna njihova etnična, v drugih pa konfesionalna ali stanovska pripadnost. Kot primer vzemimo Trubarja in Schönlebna. Medtem ko je prvi poudarjal, da je *Peryatil vseh Slouenzou*, se je drugi stoletje pozneje čudil, kako »Ogri narodov ne razlikujejo po domovini in pokrajini, ampak po rodu«.

Referat poskuša prikazati, kako so se v poznosrednjeveški in zgodnjenovoveški zgodovini pri Čehih, Nemcih in Slovencih pojavljali posamezni valovi (proto)etnonacionalizmov, vse dokler nista etnična in jezikovna pripadnost z modernim nacionalizmom 19. stoletja postali ključna gradnika kolektivne identitete. Kar je v času reformacije poleg veroizpovedi, ki je bila sicer na prvem mestu, predstavljalo pomembno točko identifikacije, je v času baroka zdrsnilo na raven folklore ter z nastopom romantike postalo glavni aksiom politike v srednji Evropi.

Anja Dular

Kdo so bili ti, ki so brali – slovensko?

Kdo so bili ti, ki so brali – slovensko? Jih lahko poimenujemo Slovence, kot je to storil že Trubar v prvi tiskani knjigi in številni za njim, ali pa naj bi se kljub temu izogibali tega termina vse do sredine 19. stoletja? Že iz samih podnaslovov in uvodnih strani publikacij v slovenščini je namreč od 16. stoletja naprej moč razumeti, da tu ni bil prisoten le pojem deželne, ampak tudi slovenske pripadnosti v različnih deželah. Našteli jih bomo le nekaj, a vendar, tako upam, dovolj, da utemeljimo zgornjo tezo. Sebastijan Krelj govori v *Otročji Bibliji o slovenskih deshelah* in vzporeja naše poimenovanje Bog *koker Nemci Gott*.

Iz 17. stoletja lahko navedemo dva tako različna vira, kot sta italijansko-slovenski slovar, ki ga je leta 1607 objavil Gregorio Alasia da Sommaripa, kjer je jasno zapisano *schiauone – slouen*, in pismo baronice Ester Maksimilijane Coraduzzi, namenjeno konec 17. stoletja hčerki, v katerem je baronica uporabila enak termin, ko piše, da bodo našli koga, ki bo *znau slovensko (slouensga) brat*. Janez Čandek je zapisal *»lih kakor poprej sa Nemze, taku tudi sedaj sa Krajnze inu vshlaht Slovenze«*. Tudi v 18. stoletju sicer v naslovi večkrat zasledimo »kranjski jezik«, vendar tudi jezikovna oznaka slovenski jezik ni redka, na primer ob prevodu Bellarminovega dela *Kratki sapopadek christianskiga navuka*, pa pri Hipolitu Novomeškem, Pohlínu, Vodniku in ne nazadnje v delih Miloša Küzmiča, ki je sestavil *Knjigo molitveno za bolnike za Katoliške Slovence na Vogerskem*.

Izidor Janžekovič

Materialna dediščina in kolektivne identitete

Vestis virum reddit! Quintilianus

Oprava je od nekdaj komunikacijsko sredstvo, s čimer so se vsaj posredno identificirale etnične, verske, socialne, spolne in kulturne kolektivne skupnosti. Skozi zgodovino je zaradi objektivnih in subjektivnih razlogov oprava ljudi bila pogosto strogo določena. Če gre pri objektivnih razlogih za manko sredstev revnejših slojev, ki se odraža v »skromnejši opravi«, gre pri subjektivnih razlogih za številne »oblačilne rede«. Štajerski *Völkertafel* je zgodovinski vir *par excellence* za etnične stereotipe v 18. stoletju glede na stile oblačenja in druge karakteristike (značaj, pobožnost, oblika vlade itd.). Tako bi predvidoma lahko prepoznali določeno etnično in drugo kolektivno skupnost glede na njeno opravo.

V prispevku predstavljam glavne materialne vire, ki bi lahko nakazovali na kolektivno identiteto na Slovenskem od zgodnjega srednjega veka do 18. stoletja. Hkrati opozarjam na številne pasti, v katere so se raziskovalci ujeli v preteklosti, ko so poskušali dokazovati etničnost posameznika brez kontekstualnih podatkov. Izpostavljam nekaj ključnih primerov, ki bodo pripomogli k razumevanju različnih virov (arheološki viri – grobni pridatki, umetnostnozgodovinski viri – slike, zgodovinski viri – oblačilni redi). Prispevek se s pomočjo teoretičnih izhodišč loteva konkretnih in uporabnih primerov.

Miha Preinfalk

Etnična in socialna identiteta plemstva na Slovenskem

Povezava med plemstvom in Slovenci buri duhove vse od pojava nacionalnih trenj v 19. stoletju. Stalnica tovrstnega diskurza je trditev, da Slovenci nismo imeli svojega plemstva. S strogo formalno-pravnega vidika to drži. Nikakor pa ne drži trditev, da med Slovenci ni bilo plemičev. Podrobnejše raziskave posameznih plemiških družin v slovenskem prostoru so razkrile lepo število takšnih, ki bi jih lahko opredelili kot slovenske. V zgodnjem novem veku glede tega seveda nimamo druge orientacije kot slovenski priimek, pa še to je lahko včasih zavajajoče. Velikokrat so ob povzdigu v plemiški stan takšne družine spremenile ime ali pa so z novimi plemiškimi predikati nadomestile prvotno (slovensko) ime.

Nacionalna pripadnost se je tudi med plemstvom začela opazneje kazati v 19. stoletju. V kateri tabor je nekdo spadal oziroma se je z njim poistovetil, se je kazalo na več načinov, recimo z izbiro nemškega ali slovenskega predikata, z izbiro zapisa priimka (gajica, bohoričica ali nemški pravopis), tudi v izbiri grba.

Bolj kot sprememba nacionalne identitete je bila aktualna sprememba socialne identitete. Novopečeni plemič je skušal v čim večji meri posvojiti in prevzeti način obnašanja, ki je sodil k novemu stanu. Tega pravila sicer niso upoštevali vsi. Pogosto se je zgodilo, da novi plemiči niso znali ali niso hoteli opustiti prejšnjih vzorcev vedenja in družbenega delovanja. V tem primeru lahko govorimo le o plemenitenih in ne o pravih plemičih.

Nina Ditmajer

Domovinska tematika v slovenskih pesmih na Štajerskem do sredine 19. stoletja

Občutke domoljubja, zvestobe cesarju in Habsburški monarhiji lahko odkrivamo že v baročnih nabožnih pesmih, ki so jih štajerski romarji prepevali v času sedemletne vojne (1756–1763), v posvetnih pesmih pa so slovenski pisci podporo avstrijskemu cesarju Francu izkazovali še posebej v času Napoleonskih vojn. Pripadnik reakcionarne avstrofilske ideologije je bil Janez Nepomuk Primic, ki si je v Gradcu med letoma 1810 in 1813 oblikoval krog slovensko čutečih štajerskih študentov in duhovnikov. Brambovske pesmi so takrat pisali številni Štajerci, npr. Leopold Volkmer, Peter Dajnko, Jožef Lipold, Franc Cvetko. Pesniki so izražali tudi svojo pokrajinsko pripadnost; nemško pisane ode Štajerski so bile objavljene že v prvem pesniškem graškem almanahu *Früchte vaterländischer Musen* (1789/90), kasneje jih je objavljala *Der Aufmerksame*. Slovenski pisci so pisali predvsem pokrajinsko-patriotične in dinastične prigodnice v slovenskem in nemškem jeziku, npr. Janez Anton Zupančič, Matevž Vehovar, Davorin Trstenjak,

Anton Kreml, še posebej radi so opevali nadvojvodo Janeza Habsburško-Lotarinškega. Prva načrtna prizadevanja za narodnoprebudno delo štajerskih Slovencev pa so se začela šele na posvetovanju devetih duhovnikov pri Sv. Urbanu (Destrniku) leta 1803. Narodno zavest izražajo že Modrinjakove pesmi, napisane v letih 1810–13, slovenske domoljubne pesmi pa so tedaj pisali predvsem narodno zavedni štajerski duhovniki tretje generacije preporditeljev, npr. Anton Šerf, Anton Martin Slomšek, Jožef Hašnik.

Igor Grdina

Geni, jeziki in politike zgodovine

Kompleksno vprašanje oblikovanja (dolgo)trajnih človeških skupnosti se zaradi svoje transdisciplinarne narave pogosto zaplete v konceptualne spore, v katerih često pride do znanstveno neustreznega mešanja argumentov različnih strok, ki imajo svojo metodologijo. Primerjati pa je mogoče le sklepe, do katerih so se prikopale različne discipline po svojih metodologijah. To pomeni, da je pri preučevanju oblikovanja in življenja skupnosti ob metodologijah posameznih strok nujno potreben primerjalni pristop. Ta šele omogoča pretres in morebitno harmonizacijo interpretacij podatkov različnih strok.

Pri pretresih oblikovanja (dolgo)trajnih človeških skupnosti sta v temelju mogoča dva koncepta oziroma modela: genetični in transformacijski. (Seveda se pojavljajo tudi kombinacije obeh, toda tu nas zanimajo predvsem »idealni tipi«.) Ker je vsaka konkretna skupnost edinstvena, se še posebej močno razlikujejo genetični uvidi v njihovo oblikovanje.

Na Slovenskem je mogoče zaslediti predvsem genetične modele oblikovanja skupnosti, ki si medsebojno konkurirajo – vendar pretežno ne zaradi znanstvene utemeljenosti, temveč zaradi politike. Konceptija zgodovine kot »servisa« določenega političnega združenja, ki jo priznava za svoje vodilo del zgodovinarjev na Slovenskem, je doslej zagotavljala obilno financiranje aprioristične historiografije. Ta se ne meni za vire in njihovo kritiko, temveč zgolj izpolnjuje določen »razvojni« obrazec. Začetnik takšnega motrenja zgodovine skupnosti Slovencev je v dobi moderno konceptualizirane znanosti Richard Knabl, ki je brez kakršnega koli raziskovanja slovenske zgodovine zatrdil, da so Slovenci nastali v času Janeza Nepomuka Primica. Njegov koncept zgodovine Slovencev so pozneje zagovarjali z ideološkimi apriorizmi obremenjeni in/ali politično angažirani pisci o preteklosti, ki so bodisi vede bodisi zaradi svojega neznanja zanemarjali vire in njihovo izpovednost.

Jurij Fikfak

Urban Jarnik – približevanja in razlikovanja

Urban Jarnik je v časniku *Carinthia* v letih od 1812 do 1826 objavil več besedil, ki so se nanašala bodisi na regionalno (koroško) ali širšo, narodno, slovensko ali tudi nadnarodno (slovansko) problematiko bodisi s povzetki temeljnih Herderjevih misli o Slovanih bodisi kot odgovor na nekatere prehitre, zgrešene trditve (Hacquet), bodisi z vprašanjem germanizacije.

Jarnikove *Andeutungen über Kärntens Germanisierung* ali *Pripombe o germanizaciji Koroške*, kakor so bile prevedene leta 1984, lahko razumemo kot enega od zelo pomembnih mejnikov v reflektiranem zaznavanju narodovalnih oz. nacionalizacijskih procesov, v tem primeru germanizacije, ki po Jarnikovem mnenju vsako stoletje nemško-slovensko jezikovno mejo za eno uro pomakne proti jugu. Potrebno je razmisliti, kako je te kulturne in demografske procese percipiral in reflektiral Jarnik.

Drugi pogled pri Jarnikovih spisih omogoča natančnejša analiza rabe pojmov *slovenisch*, *windisch*, *slawisch*, *deutsch*, ki nakazuje tako nekatera omahovanja kot poskuse približevanja naslovljeni publiki. Ali lahko nejasnosti in zadrege s poimenovanji jemljemo kot tipične težave še nejasne klasifikacije in taksonomije, povezane z razmerji med regionalnim, etničnim, nacionalnim, državnim, imperialnim?

Tretji pogled se nanaša na Jarnikove intence in na vprašanje komunikacije med njim in naslovljeno publiko. Ali lahko razumemo nesporazume na ravni diglosije oziroma natančnejše jezikovno socialno konstruirane hierarhije (Ricento) in ali je bila ta razlika prevedena v konflikt med kulturno intenco in političnim odgovorom?

Božidar Jezernik

Slovenska identiteta v srednje- in jugovzhodno evropskem kontekstu

Pomembni zgodovinski dogodki niso omejeni z narodnimi mejami. Eden takšnih je bila, denimo, marčna revolucija leta 1848, poimenovana tudi pomlad narodov. V Avstrijskem cesarstvu »pomladi narodov« ni pričakal avstrijski narod, temveč je nastopila med ljudstvi pod habsburško oblastjo. Habsburžani so vodili politiko varovanja statusa svoje dinastije in poudarjali *Kaisertreue* (lojalnost cesarju) in katoliško vero, s čimer so vse do konca krepili dinastični patriotizem in katolicizem kot edini povezovalni sili. Zaradi tega ljudstva pod njihovo oblastjo niso razvila nobene skupne lojalnosti.

Razvoj narodnega gibanja je potekal tako, da se je najprej oblikovalo ideološko jedro, in sicer okrog Herderjevega koncepta jezika kot duha določenega naroda. Sledila je mobilizacija etničnih skupin preko naraščajočega šolskega sistema, medijev, društvenega

življenja in družbenih sprememb; končno je ustava formalno potrdila načela narodne in jezikovne enakosti. Z gojenjem narodnih jezikov in zgodovine, narodnih slovstev in narodnega blaga se je vzbujala ljubezen do posebnosti lastnega naroda tudi med državljani večnarodnega cesarstva. Ali, kot ugotavlja zgodovinar Milorad Ekmečić: »Vsa evropska narodna gibanja so začejala z zbiranjem ljudskih pravljič, zaključila pa so se z osamosvajanjem države z uporabo sile.«

Na ozemlju nekdanjega Avstrijskega cesarstva je revolucionarno dogajanje, povzročeno z neskladjem moderne produkcije in tradicionalnih družbenih odnosov, sprožilo proces narodne emancipacije. V tem procesu se je izoblikoval tudi slovenski narod. Propad starega režima je pomenil začetek modernizacije, demokratizacije in – nacionalizma. Meščanska demokracija namreč uspešno funkcionira le takrat, ko večina dojema politično skupnost kot skupen podvig. Ta podvig ni mogoč brez močne skupne identitete.

Stane Granda

Rojstvo političnega slovenstva

Vprašanje emancipacije naroda mora in more za zgodovinarja potekati le v času in prostoru. To pomeni, da na primer o politični skupnosti ni mogoče razpravljati, če ta v konkretnem času v današnjem smislu ne obstaja. Pri nezgodovinskih narodih pa je treba biti še posebno pozoren na rabo pojma nacionalnost, ki jo nekateri razumejo kot pripadnost državi, drugi pa narodu. Zadnjega mnogi niso sposobni razumeti in zato lahko govorijo o narodu kot namišljeni skupnosti.

Nacionalna gibanja mnogih evropskih narodov so težila k lastni državi. Imela so notranje- in zunanjepolitične dimenzije. Na notranjepolitičnem področju je šlo v smeri uničevanja narodnih manjšin pod pretvezo jezikovnega in posledično kulturnega poenotenja obrobja s centrom. Pri tem so se sklicevali predvsem na koristi, ki jih kulturno poenotenje prinaša periferiji, tako tudi na vsesplošni napredek, za katerega je jezikovna enotnost države predpogoj. Zunanjepolitične dimenzije so bile še hujša oblika uničevanja manjših narodov, pri čemer so se sklicevali na zgodovinske pravice.

Slovensko narodno gibanje izhaja iz naravnega prava. Njegov cilj ni država ne nacija v anglosaškem ali romanskem smislu. Njegovi akterji se ne borijo za oblast, ampak za takšno organizacijo narodne skupnosti, ki bo v okvirih večnacionalne države jezikovno in kulturno zaščitena, s tem pa preprečeni trendi raznarodovanja oziroma potujčevanja.

Robert Devetak

Vzpostavljanje slovenske narodne identitete na primeru trga Kanal v 60. in 70. letih 19. stoletja

Trg Kanal je bil v sredini 19. stoletja lokalno upravno in versko središče ter sedež sodnega okraja, ki je spadal pod deželo Goriško in Gradiško. Mejil je na Lombardsko-beneško kraljestvo in po letu 1866 na Kraljevino Italijo. Okolico trga je poseljevalo skorajda izključno slovensko govoreče prebivalstvo, v središču okraja pa so se poleg slovenskega prepletali še italijanski, francoski, nemški in furlanski jezik, kar je bilo posledica ekonomskih in političnih migracij pripadnikov teh jezikovnih skupin ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja. Tako v upravi kot v javnem prostoru sta prevladovala predvsem italijanščina in furlanščina. To je dajalo naselju z le okoli 500 prebivalci poseben pečat, kar so opazili tudi takratni sodobniki. Po pomladi narodov, v obdobju vse ostrejših narodnostnih sporov v deželi, je goriška slovenska politična elita, ob pomoči nekaterih domačinov v 60. in 70. letih 19. stoletja usmerila moči k spremembam in vzpostavitvi slovenske narodne identitete ter k njenemu širjenju med prebivalstvom trga. Prizadevanja so v le dobrem desetletju pripeljala do velikih sprememb. Referat bo obravnaval, kakšno vlogo sta pri tem imela pisanje slovenskega časopisja in delovanje narodne čitalnice.

Ana Lavrič

Upodobitve slovenskih svetnikov v kontekstu razvoja narodne zavesti

Prispevek, ki združuje področja hagiografije, ikonografije in umetnostne topografije, predstavlja pomen sakralne umetnosti za spodbudo in ohranitev narodne identitete. Obravnava kult in upodobitve narodnih in z zgodovino naroda oziroma geografskega prostora povezanih svetnikov. Favoriziranje tovrstnih upodobitev spremlja pod vidikom njihove narodnokonstitutivne in narodnoobrambne vloge. Tematika z izrazito nacionalno sporočilnostjo je postala aktualna v času narodne prebuje sredi 19. stoletja, kulminirala je v obdobjih in geografskih prostorih nacionalne ogroženosti, širila pa se je vzporedno z utrjevanjem identitete in z razvojem narodne zavesti. Simbolni pomen upodobitev slovenskih svetnikov je predstavljen v različnih družbenih kontekstih z ozirom na politične razmere Slovencev. Posebna pozornost je namenjena vprašanju, kateri svetniki in njihove vizualizacije so sprejeti kot vseslovenski in pri katerih še vedno prevladuje deželni partikularizem.

Teodor Domej

Borovlje in Boroveljčani v začetnem obdobju narodnostne enakopravnosti (1848-1851)

Iskanje poti do narodne emancipacije Slovencev na Koroškem od marčnih dni leta 1848 do uveljavitve Bachovega absolutizma (s t. i. silvestrskim patentom 31. 12. 1851) se je odvijalo v pogojih nesočasnosti in nesimetričnosti med Nemci in Slovenci. Potem ko je bila v Avstrijskem cesarstvu razglašena enakopravnost narodnosti, se je na Koroškem, v deželi z dvotretjinsko nemško večino, opazno razvil diskurz o sobivanju dveh narodov. Z ustavnim določilom (25. 4. 1848, 4. člen; 4. 3. 1849, 5. člen) se je spremenil vzorec sobivanja dveh jezikov v družbenem življenju predvsem zato, ker so se spremenila pričakovanja in zahteve nosilcev emancipacijskega gibanja Slovencev. Predstave o primernem upoštevanju enakopravnosti narodnosti so se med glasniki slovenskega in nemškega narodnopolitičnega gibanja v mnogočem razlikovale. Etnična pripadnost (ali občutek etnične pripadnosti) ni bila edini vplivni dejavnik. Ob primeru večletnega spora o učnem jeziku (učnih jezikov) v osnovni šoli v Borovljah (Ferlach), južnokoroški vasi z nadregionalno pomembno puškarsko obrtjo, se kažejo z arhivskimi viri dobro dokumentirana razhajanja v vprašanju, kakšno mesto naj ima v družbenem življenju (zlasti v šolstvu in upravi) jezik skupine z manj »kapitala« (v smislu koncepta, ki ga je sistematiziral francoski sociolog Pierre Bourdeu). Ne le na deželni ravni (v deželnem zboru in medijih, v šolski upravi), temveč tudi na krajevni so se takoj po prelomnici marca 1848 pojavila različna in nasprotujoča si gledanja in ravnanja, ki obsegajo tako poskuse družbenega discipliniranja kot tudi uveljavljanje oblik političnega soodločanja v jezikovnih vprašanjih.

Vita Zalar

Kako je »cigan« postal »Cigan«: konceptualna zgodovina administrativne kategorije od Avstro-Ogrske do druge Jugoslavije

Slovensko zgodovinopisje je »ciganskost« in »romskost« kot kolektivni identiteti že obravnavalo v nekaj študijah, osredotočenih na 19. in 20. stoletje. Pri tem pa razpoka, ki očitno zeva med jezikom virov in jezikom raziskovalca, – torej razpoka, ki loči empirične kategorije virov od analitičnih kategorij zgodovinarja – še ni bila eksplicitno nagovorjena. Pričujoči prispevek bo k razumevanju zgodovinskega razvoja »ciganskosti« kot administrativne (in ne nujno etnične) kategorije prispeval s kombinacijo konceptualne zgodovine, zgodovine idej, mikrozgodovine in zgodovine dolgega trajanja. Tovrsten pristop, ki sloni zlasti na analizi korespondence habsburških in jugoslovanskih oblasti

na lokalni, regionalni in državni ravni od sredine 19. do sredine 20. stoletja, izlušči postopne pomenske modifikacije besede »cigan«. Kot bo pokazal prispevek, se je ena izmed ključnih semantičnih premen besede »cigan« odvila v obdobju med obema svetovnjima vojnama. V post-saintgermainski Evropi z novim razumevanjem narodnih manjšin je namreč izraz »cigan«, ki je v administrativni rabi habsburških oblasti še imel močno ne-etnično konotacijo, postopno pridobil izrazitejše etnične semantične podtone in se v Jugoslaviji po drugi svetovni vojni dokončno ustalil v etniziranem zapisu z veliko začetnico – »Cigan«. Pri tem velja poudariti, da ima tovrstni konceptualni razvoj »ciganskosti« vzporednice tudi v ostalih državah naslednicah Avstro-Ogrske.

Aleš Maver

Stoletno romanje v noči in mraku?

Drobci o katolištvu in slovenski istovetnosti v srednjeevropskem kontekstu

Prispevek si bo skušal ponovno zastaviti že precej prežvekovano vprašanje o razmerju med katolištvom in posebno slovensko istovetnostjo. To razmerje bo skušal umestiti v širše evropske koordinate. Zato bo najprej potegnil ločnico med okolji, v katerih je prevladala zahodna različica krščanstva (kot v primeru slovenskega etničnega prostora), in med onimi, kjer so se ogreli za njegovo vzhodno vejo, ob čemer bo ponazoril nekaj značilnih razlik med obema osnovnima primeroma. V drugem koraku se bo na podlagi že opravljenih raziskav ukvarjal z različnimi modeli razmerja med (katoliško) vero in narodnostjo, kot so se kazali predvsem v drugi polovici 19. in 20. stoletju. Posebej bo podčrtal podobnosti in razlike v dojemanju tega odnosa na Slovenskem, v Avstriji in na Slovaškem, saj se zdi, da je tu moč najti največ stičnih točk. Sledil bo kratek razmislek o nekakšni nostalgiji slovenske kulturne elite po drugačnih zgodovinskih pokristjanjevalnih scenarijih, ki je bila posebej močna v desetletjih pred prelomom leta 1918, in v povezavi s tem opozorilo na posledice, ki ga je za umestitev slovenskega katolištva pomenil omenjeni prelom. Nazadnje bo na vrsti poskus odgovora na po mojem mnenju najpomembnejše vprašanje, namreč, na kateri zgodovinski točki (in zakaj) je pripadnost Slovencev katolištvu prenehala biti samoumevna in je za mnoge postala tudi kamen spotike.

Oskar Mulej

Jugoslavizem slovenskih naprednjakov v luči sočasnih združevalnih nacionalnih ideologij

Prispevek se bo posvetil jugoslovanskemu nacionalizmu slovenskih naprednjakov (liberalcev) v obdobju med obema vojnama in ga poskusil osvetliti s širše srednjeevropske perspektive ob primerjavi s političnimi grupacijami sorodnega tipa na Češkoslovaškem in v Avstriji.

Jugoslovanska nacionalna ideja (jugoslavizem), katere najbolj vneti in vztrajni zagovorniki med vsemi slovenskimi političnimi silami so bili ravno naprednjaki, je predstavljala zgolj eno od združevalnih in integracijskih ideologij, na katerih so se, sklicujoč se na načelo samoodločbe narodov, poskušale utemeljevati države, nastale na pogorišču predvojnih imperijev. Vsem je bila skupna osnovna premisa o modelu unitarne nacionalne države v skladu z načelom »ena država – en narod« kot edini smiselni in dolgoročno vzdržni podlagi državnega in mednarodnega reda.

Združevalne nacionalne ideologije so predstavljale antipod vsem partikularizmom – regionalnim, zgodovinskim, verskim, kot tudi narodnostnim. Pri slovenskih naprednjakih se je to izražalo skozi srdito nasprotovanje »samoslovenstvu«, ki pa ni nujno vključevalo dokončne in brezpogojne odpovedi slovenstvu. »Državotvorno« samorazumevanje kot pglavitni motiv se je pri tem ozko povezovalo in prepletalo z modernizacijskimi vizijami, kot tudi sekularizmom (izraženim z antiklerikalizmom). Zlasti v luči slednjega je moč začrtati jasne paralele ne le s čehoslovakizmom liberalno usmerjenih krogov med Čehi in Slovaki, temveč do določene mere tudi z narodnopolitično usmeritvijo Avstrijskih "velenemcev" (*Grossdeutsche Volkspartei*).

Renato Podbersič

Judje v Julijski krajini – med lojalnostjo in odrinjenostjo

Judovsko t. i. nacionalno zgodovinopisje se je v preteklosti ukvarjalo s skupnostmi v diaspori v smislu ločevanja med nejudovskimi narodi; torej z zgodovino francoskih, italijanskih, nemških in drugih Judov. Hkrati so judovski zgodovinarji in drugi preučevalci jemali v obzir tudi določene nejudovske države in dežele, kjer so v preteklosti obstajale diaspore, na primer bizantinski Judje.

Za Jude v Julijski krajini je bila uvedba rasne zakonodaje leta 1938 dvojna travma. Prvič, ker so bili mnogi pred prvo svetovno vojno vključeni v iredentistično gibanje in celo njegovi protagonisti, zato so menili, da so končno »enaki« drugim državljanom. Drugič,

ker so menili, da v Italiji ni antisemitizma v primerjavi z drugimi deželami, od koder so prihajali njihovi predniki.

Javnost je nekako sprejela vse protijudovske ukrepe, ker je bila do takrat navajena sprejemati marsikaj tudi ne povsem logičnega. Tem ukrepom so oktobra 1938 sledili drugi, mnogo hujši. Med drugimi ukrepi so prepovedali poroko arijcev z nearijci, uvedli vladno dovoljenje za poroko s tujcem, prepoved poroke med državnim uradništvom in tujo osebo. Nova rasistična politika je začela upravljati demografske zadeve. Pri italijanskem notranjem ministrstvu so ustanovili poseben oddelek, ki se je ukvarjal s temi zadevami; občinski uradi so delovali na rasni podlagi in opazka »Jud« je morala biti pripisana na vseh uradnih dokumentih. Fašistični zakoni so namreč določali, da je Jud vsakdo, ki se je rodil judovskim staršem, ne glede na njegovo vero. Šlo je torej za rasni pristop določanja judovstva.

Tomaž Ivešić

Etnično (in) nacionalno jugoslovanstvo pod socializmom

Prispevek se osredotoča na poizkus uveljavljanja ideje o jugoslovanski etnični skupnosti, ki so jo zagovarjali nekateri intelektualci ob arheoloških izkopavanjih na Ptuju v prvih povojnih letih ter politiki ob uvedbi »jugoslovanske« kategorije v popis prebivalstva leta 1953. V poznih petdesetih letih je idejo jugoslovanske etnične skupnosti do potankosti razdelal hrvaški akademik Ferdo Čulinović. Njegove zamisli je v jugoslovansko nacijo v začetku šestdesetih nadgradil srbski pravnik Milan Bulajić. Slednji je idejo aktivno zagovarjal znotraj Jugoslovanskega združenja za mednarodno pravo, kjer pa je naletel na nasprotovanje slovenskih pravnikov, še posebej tistih z Inštituta za narodnostna vprašanja. Do konfrontacije na koncu vendarle ni prišlo, saj je na VIII. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije Josip Broz Tito idejo jugoslovanske nacije zavrnil, čemur je sledila redefinicija socialističnega jugoslovanstva brez etnične ali nacionalne konotacije. Tej točki preloma v jugoslovanskem nacionalnem vprašanju je sledil odpor tistih, ki so se imeli za Jugoslovane v nacionalnem smislu in so temu primerno zahtevali nacionalne pravice z objavljanjem pisem v časopisih in apeliranjem na partijske organe. Ker so ti »Jugoslovani« sami sebe razumeli kot fluidno nacionalno kategorijo, za katero niso bili pomembni objektivni kriteriji (jezik, teritorij, kultura, itd.), so v sistemu, ki je temeljil na nacionalnem ključu, postali moteč element.

Jelka Piškurić

Socializem, migracije in narodna identiteta

Slovenija je začela intenzivneje privabljati priseljence iz drugih jugoslovanskih republik v šestdesetih letih 20. stoletja. Priseljevanje je rahlo naraščalo do prve polovice sedemdesetih let, najbolj intenzivno je bilo v drugi polovici istega desetletja, potem se je ponovno nekoliko umirilo. Migracijski tokovi so začeli postopoma spreminjati narodnostno strukturo prebivalstva. Priseljenci so se v želji po boljšem življenju in zaposlitvi naseljevali predvsem v večja slovenska mesta, med katera je spadalo glavno mesto Ljubljana, in manj na podeželje. Kraji na njihov prihod pogosto niso bili najboljše pripravljene. Pripadniki drugih narodnosti s strani okolice niso bili vedno sprejeti, Slovenci z njimi niso iskali stikov ali so imeli slabo mnenje o njih. Po drugi strani so bili delavci pogosto sezonski, s seboj so prinesli drugačne navade, nekateri so doma pustili družine, zaradi nizkih osebnih dohodkov so živeli skromneje. V novo okolje so se lažje integrirali mlajši in samski delavci. Politika je mednacionalna trenja skušala reševati z retoriko bratstva in enotnosti, ki je dokončno propadla v osemdesetih letih. Ob razmahu gospodarske in politične krize so se ljudje čutili ogrožene zaradi mednacionalnih trenj in omejevanja razvoja Slovenije. Počasi se je krepila zavest o pomenu naroda in s tem prepričanje, da bi bilo treba priseljevanje iz drugih republik v Slovenijo omejiti, delavci, ki že živijo tukaj, pa bi se morali prilagoditi slovenskemu jeziku in običajem.

Matjaž Geršič

Prostorska identiteta prebivalcev Slovenije skozi prizmo pokrajinskih imen

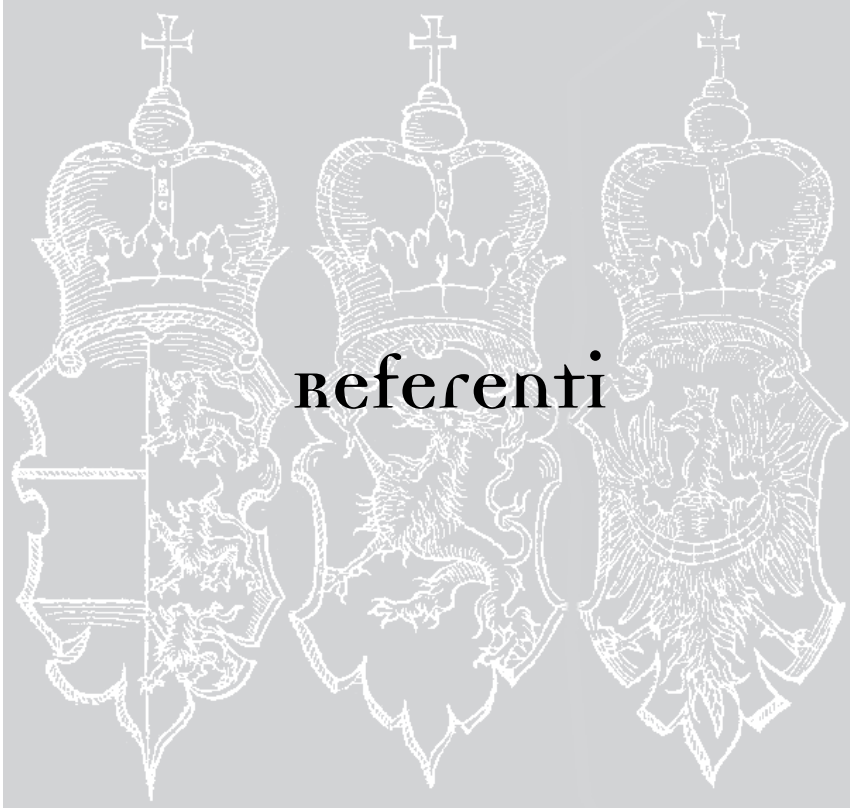
Zemljepisna imena so tisti medij, ki posameznika najbolj tesno povezujejo s pokrajino, v kateri živi. S poimenovanjem prostora, v katerem biva, pa posameznik na neki način izraža tudi svojo prostorsko identiteto oziroma pripadnost temu prostoru. Katero zemljepisno ime pri opredeljevanju prostorske identitete posameznik uporabi, je odvisno od več dejavnikov. Ti so lahko povezani z zgodovinskimi okoliščinami, odvisno je tudi, kakšen tip sogovornika ima posameznik, in podobno. Pri izražanju pokrajinske identitete pa je posebej zanimivo raziskovanje meja, saj posamezniki večinoma uporabljajo imena pokrajini, ki niso formalno zamejene. To smo raziskovali s pomočjo spoznavnih zemljevidov. Anketiranci so bili izbrani na podlagi naključnega vzorčenja. Zemljevide, ki so bili ročno narisani, smo skenirali in jih digitalizirali v vektorski format zapisa. Dobili smo več kot 4000 poligonov, ki smo jih rastrirali in s pomočjo različnih matematičnih funkcij določili meje pokrajini. Te smo primerjali med drugim z nekdanjimi deželnimi mejami iz leta 1914, ugotavljali pa smo tudi druge značilnosti, povezane s to tematiko.

Jernej Mlekuž

Bleiweis ali kranjske klobase, to je zdaj vprašanje!

(Ne-)Ljudje in (Slovenski) narod

Slovenskega, kot tudi drugih narodov, niso ustvarili le državniki, politiki, vojskovodje, pesniki, diplomati, nogometaši, zgodovinarji, tajkuni, pankerji in drugi veliki (pa tudi manjši) možje in seveda ženske, temveč tudi nepregledna in neobvladljiva množica reči, predmetov, stvari, neljudi. Brez copat, stolpnic, poštnih znamk, straniščnih školjk, avtomobilov, teniških loparjev, kemičnih svinčnikov, žganih pijač, pločnikov, kondomov, lovskih klobukov, televizijskih aparatov, zobnih ščetk, vagonov, kravat, burekov, vlakov, sekir, kranjskih klobas in neskončno drugih stvari slovenski narod ne bi nikoli stal, še manj pa obstal. Prej kot rezultat političnih programov, idej in volje posameznikov ter skupin prispevek razume narod kot sistem ali skupek ljudi, praks, krajev, institucij, ideologij, tehnologij, idej, stvari in še česa, ki definirajo subjektivnost ljudi ter oblikujejo njihova dejanja. Ne-ljudje igrajo pomembno, če ne celo ključno vlogo pri vznikanju in reprodukciji nacionalizma. Prispevek prinaša kritiko ozkega in naivnega človekocentričnega razumevanja zgodovine, naroda ter drugih družbenih procesov in reformulacijo gravitacijskega polja zgodovine ter drugih družboslovnih in/ ali humanističnih ved – težnost ni le lastnost humanoidnih bitih, ampak tudi ...

referenti

ROBERT DEVETAK

Raziskovalna dejavnost Roberta Devetaka se osredotoča na gospodarske, socialne, družbene in kulturne teme na območju dežele Goriške in Gradiške v obdobju Avstro-Ogrske, s poudarkom na mestu Gorica in ozemlju današnje občine Kanal ob Soči. Glavne tematike, ki jih raziskuje, so gospodarstvo, društveno in politično delovanje Slovencev, javno delovanje žensk ter življenje civilnega prebivalstva v času prve svetovne vojne. Trenutno zaključuje doktorsko disertacijo z naslovom *Vstop žensk v javni prostor in vloga društev na Goriškem in Gradiškem 1867–1918*, ki se posveča javnemu delovanju žensk v okviru dobrodelnih društev.

(devetak.robert@gmail.com)

NINA DITMAJER

Nina Ditmajer je na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru študirala slovenski jezik s književnostjo, na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani pa teološke in religijske študije. Na Filozofski fakulteti v Mariboru (smer: Slovenski jezik – diahronija) pod mentorstvom dr. Marka Jesenška pripravlja doktorsko disertacijo »Sprejemanje vzhodnoštajerske knjižnojezikovne norme v rokopisnih pridigah Jožefa Muršca« in hkrati na Podiplomski šoli ZRC SAZU (smer: Literatura v kontekstu) pod mentorstvom dr. Luke Vidmarja doktorsko disertacijo »Slovensko pesništvo na Štajerskem med letoma 1758 in 1848: vzori, žanri in recepcija«. Od leta 2016 je kot mlada raziskovalka zaposlena na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU.

(nina.ditmajer@zrc-sazu.si)

TEODOR DOMEJ

Teodor Domej je študiral slavistiko in zgodovino na Dunaju, v Ljubljani in Celovcu. Med letoma 1976 in 1990 je bil zaposlen na Slovenskem znanstvenem inštitutu v Celovcu, nato pa na Zveznem pedagoškem inštitutu v Celovcu, na univerzi v Celovcu (Inštitut za zgodovino) in na Deželnem šolskem svetu za Koroško (Manjšinski šolski oddelek). Raziskuje jezikovno, kulturno in politično zgodovino s posebnim ozirom na sobivanju slovenskega in nemškega prebivalstva na Koroškem od 18. stoletja naprej.

(teodor@domej.at)

ANJA DULAR

Anja Dular je diplomirala leta 1974 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani na oddelku za arheologijo. Leta 2000 je na oddelku za bibliotekarstvo doktorirala z disertacijo *Knjigotrška ponudba na Kranjskem do začetka 19. stoletja*. Delo je izšlo v knjižni obliki pod naslovom *Živeti od knjig* (2002). Od leta 1980 do upokojitve 2015 je bila zaposlena v knjižnici Narodnega muzeja Slovenije. Sodelovala je na slovenskih in mednarodnih posvetovanjih o zgodovini knjige, knjižnic, tiskarstva in knjigotrštva.

O omenjeni tematiki objavlja razprave v slovenskih in mednarodnih znanstvenih zbornikih in revijah.
(anja.dular@nms.si)

JURIJ FIKFAK

Jurij Fikfak je znanstveni svetnik na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU, urednik revije Traditiones in knjižnih zbirk Opera Ethnologica Slovenica in Ethnologica – Dissertationes. Vodi osrednji inštitutski raziskovalni program Etnološke in folkloristične raziskave (2013–2020) in raziskovalne projekte (Habitus slovenskega socialističnega direktorja; Triglavski narodni park; slovensko madžarski projekt Zavarovana območja na meji). Organiziral je številne mednarodne konference in predaval predvsem na avstrijskih univerzah (Gradec/Graz, Dunaj/Wien, Celovec/Klagenfurt).
(fikfak@zrc-sazu.si)

MATJAŽ GERŠIČ

Matjaž Geršič se je na Geografskem inštitut Antona Melika ZRC SAZU kot mladi raziskovalec zaposlil leta 2012. Njegov temeljno raziskovalno področje so zemljepisna imena. V doktorski disertaciji je posebno pozornost namenil pokrajinskim imenom, ki dotlej še niso bila poglobljeno raziskana. Od leta 2017 predseduje Komisiji za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije, je pa tudi član Skupine izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena (UNGEGN), kjer je najbolj dejaven v Delovni skupini za eksonime ter v Vzhodnosrednjeevropskem in jugovzhodnoevropskem jezikovno-zemljepisnem oddelku. Od leta 2018 je pomočnik predstojnika Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU.
(matjaz.gersic@zrc-sazu.si)

BORIS GOLEC

Izr. prof. dr. Boris Golec je zaposlen kot znanstveni svetnik na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU v Ljubljani. Po diplomi iz zgodovine na ljubljanski Filozofski fakulteti se je v študijskem letu 1993–94 izpopolnjeval na Univerzi v Gradcu. Leta 2000 je doktoriral na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer odtlej tudi predava. Pretežno se ukvarja z zgodovino zgodnjega novega veka, predvsem z razvojem urbanih naselij, z nekaterimi vprašanji iz slovenske kulturne zgodovine, kot so starejša slovenska uradovalna besedila in identitete, in z biografiko, zlasti z Janezom Vajkardom Valvasorjem. Bil je ustanovitelj in prvi predsednik Slovenskega društva za preučevanje 18. stoletja.
(boris.golec@zrc-sazu.si)

STANE GRANDA

Stane Granda je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani študiral zgodovino in sociologijo. Do leta 1979 je bil zaposlen na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, nato pa vse do upokojitve na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU. Obenem je predaval tudi na Univerzi v Novi Gorici. Ukvarja se s slovensko splošno in krajevno zgodovino, predvsem s socialno, gospodarsko, versko in narodno problematiko. Njegov najpomembnejši raziskovalni rezultat je odkritje peticij za Združeno Slovenijo iz leta 1848, ki so bile objavljene v knjigi *Prva odločitev Slovencev za Slovenijo* (1999).

(granda.stanko@gmail.com)

IGOR GRDINA

Ddr. Igor Grdina je bil v obdobju 1989–2004 zaposlen na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, nazadnje kot redni profesor za slovensko književnost. Od 2004 je zaposlen na Inštitutu za kulturno zgodovino ZRC SAZU, predava pa tudi na Univerzi v Novi Gorici, kjer je bil izvoljen še za rednega profesorja za kulturno zgodovino, in na AMEU-ISH. Kot gostujoči profesor je dva semestra predaval na dunajski univerzi, prav toliko tudi na mariborski univerzi (starejšo slovensko književnost). Posamezna vabljenja predavanja je imel tudi na Humboldtovi univerzi v Berlinu, Karlovi univerzi v Pragi ter na univerzah v Tübingenu, Regensburgu, Gradcu, Celovcu in Kopru ter na različnih znanstvenih ustanovah v Rimu, Gorici, Szegedu idr.

(igor.grdina@zrc-sazu.si)

BORIS HAJDINJAK

Boris Hajdinjak je profesor zgodovine in geografije. Od leta 1993 je poučeval na mariborskih srednjih šolah, najdlje, 21 let do leta 2017, na Prvi gimnaziji Maribor. Od leta 2003 je bil zunanji sodelavec Centra judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor, od 2017 pa je njegov direktor. Je avtor učbenikov in delovnih zvezkov za geografijo ter avtor znanstvenih člankov o srednjeveški in zgodnjenovoveški zgodovini Slovenije, o zgodovini Maribora v prvi polovici 20. stoletja in zgodovini holokavsta v Sloveniji in državah nekdanje Jugoslavije. Sodeloval je pri razstavnih projektih muzejev v Mariboru, Ljubljani, na Ptujju in na Ravnah na Koroškem, prav tako pa tudi pri nastanku dokumentarnih filmov o srednjeveški plemiški družini gospodov Ptujjskih in holokavstu v Jugoslaviji. Bil je pobudnik prireditev ob 500. obletnici slovenskega kmečkega upora leta 1515 in eden sopobudnikov prireditev ob 100. obletnici oktobrske revolucije.

(boris.hajdinjak@guest.arnes.si)

TOMAŽ IVEŠIČ

Tomaž Ivešič je doktorski raziskovalec na Inštitutu evropske univerze (EUI) v Firencah, kjer raziskuje koncept socialističnega (nacionalnega) jugoslovanstva. Po diplomu na Univerzi v Mariboru je uspešno zaključil magisterija na Univerzi v Ljubljani ter Srednjeevropski univerzi v Budimpešti. Je avtor več znanstvenih objav v slovenskih znanstvenih časopisih. Raziskovalno se usmerja v slovensko/jugoslovansko ter vzhodnoevropsko zgodovino 20. stoletja. Leta 2015 je uredil zbornik serije člankov o Milovanu Đilasu ter k slednjemu prispeval tudi spremno študijo o Đilasovem padcu z oblasti. Leta 2016 je izdal svoj znanstveni prvenec pod naslovom *Jugoslovanska socialistična nacija: ideja in realizacija (1952–1958)*. (tomaz.ivesic@eui.eu, tomaz.ivesic@gmail.com)

IZIDOR JANŽEKoviČ

Izidor Janžekovič je magister zgodovine in arheologije. Iz obeh je magistriral na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Za magistrsko nalogo s temo „staroslovanskega svetišča“ na Ptujju je prejel fakultetno Prešernovo nagrado. Na Univerzi v Oxfordu je končal magisterij iz britanske in evropske zgodovine v zgodnjem novem veku s temo ravnotežja pomorske moči. Ukvarja se predvsem s srednjim in zgodnjim novim vekom, znanstvene članke pa objavlja v domačih in tujih revijah. (izidor.janzekovic@gmail.com)

BOŽIDAR JEZERNIK

Božidar Jezernik je redni profesor na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V letih 1988–1992 in 1998–2003 je bil predstojnik oddelka, v letih 2003–2007 pa dekan. Je vodja programske skupine Slovenske identitete v evropskem in svetovnem kontekstu in avtor več monografij, mdr. *Nacionalizacija preteklosti* (Ljubljana, 2013), *Mesto brez spomina* (2014) in *Jugoslavija, zemlja snova* (Beograd, 2018). (bozidar.jezernik@ff.uni-lj.si)

ALENKA JELOVŠEK

Dr. Alenka Jelovšek je znanstvena sodelavka na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Po končanem dodiplomskem študiju slovenistike in novinarstva (FF, FDV UL) in vzporednem študiju splošnega jezikoslovja in zgodovine (FF UL) je leta 2014 pri prof. dr. Ireni Orel doktorirala na Oddelku za slovenistiko ljubljanske Filozofske fakultete. V Sekciji za zgodovino slovenskega jezika inštituta je ena od avtoric nastajajočega prvega zvezka zgodovinskega slovarja *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ukvarja se z zgodovino slovenskega jezika, posebej zgodovinskim oblikoslovjem in razvojem ogovornih norm v slovenščini. Od leta 2011 je tehnična urednica, od 2017 pa članica uredniškega odbora Jezikoslovnih zapiskov. (alenka.jelovsek@zrc-sazu.si)

VANJA KOČEVAR

Vanja Kočevar je zaposlen na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU. Leta 2017 je pod mentorstvom izr. prof. dr. Borisa Golca doktoriral na Ljubljanski univerzi z disertacijo *Vojvodina Kranjska v času Ferdinanda II. (1595–1637): politična zgodovina osrednje slovenske dežele*. Ukvarja se s politično zgodovino slovenskega etničnega prostora v zgodnjem novem veku ter s preučevanjem simbolno-ritualne komunikacije in ceremoniala v političnem življenju na primeru deželnih zborov in dednih poklonitev. Študij politične zgodovine dopolnjuje z raziskovanjem historične geopolitike slovenskih zgodovinskih dežel ter raziskovanjem političnih vidikov protireformacije in katoliške obnove v poznem 16. in zgodnjem 17. stoletju.

(vkocevar@zrc-sazu.si)

JERNEJ KOTAR

Jernej Kotar je leta 2011 diplomiral in 2016 doktoriral na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Od leta 2018 je kot kustos zaposlen v Narodnem muzeju Slovenije, od jeseni 2018 pa kot asistent predava na Fakulteti za humanistiko Univerze v Novi Gorici. Zanima ga predvsem slovenska srednjeveška zgodovina, težišče njegovih raziskav pa posveča deželi Kranjski, njenemu upravno-teritorialnemu razvoju in plemstvu. Poleg tega se ukvarja tudi s preučevanjem sfragističnega gradiva, ki ga hrani Narodni muzej Slovenije.

(jernej.kotar@nms.si)

ANA LAVRIČ

Umetnostna zgodovinarica dr. Ana Lavrič, je bila do 2016 zaposlena na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta ZRC SAZU kot znanstvena svetnica. Ukvarja se z umetnostjo novega veka, zlasti s sakralno (naročništvo, ikonografija, narodnostni vidiki). Je avtorica številnih člankov in monografij.

(lavric@zrc-sazu.si)

TOMAŽ LAZAR

Tomaž Lazar je leta 2005 diplomiral na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in se leta 2008 zaposlil v Narodnem muzeju Slovenije kot kustos za starejšo zgodovino. Leto pozneje je zaključil doktorsko disertacijo *Vojaška zgodovina slovenskega ozemlja od 13. do 15. stoletja* pod mentorstvom prof. dr. Petra Štiha. Posveča se predvsem preučevanju vojskovanja, orožja in bojne opreme v srednjem in zgodnjem novem veku, dejaven pa je tudi na področju interdisciplinarnih raziskav arheometalurgije in starejše oborožitvene tehnologije.

(tomaz.lazar@nms.si)

SIMON MALMENVALL

Doc. dr. Simon Malmenvall je diplomirani rusist in zgodovinar, magister zgodovine in doktor teologije. Med letoma 2016 in 2018 je bil zaposlen kot mladi raziskovalec na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Od leta 2018 deluje kot vodja znanstvenoraziskovalnega dela in vodja knjižnice na Fakulteti za poslovne vede pri Katoliškem inštitutu ter kot raziskovalec na Teološki fakulteti. V različnih (znanstvenih) publikacijah je objavil vrsto avtorskih člankov in prevodov s področja zgodovine, filozofije, teologije in literarne zgodovine. Njegovo glavno raziskovalno zanimanje predstavljata zgodovina in teološka misel vzhodnega krščanstva. Pod okriljem Oddelka za slavistiko Filozofske fakultete je sodeloval pri prvi slovenski izdaji osrednjega vzhodnoslovanskega srednjeveškega vira, letopisa *Pripoved o minulih letih* (2015). Je glavni urednik interdisciplinarne znanstvene revije *Res novae*. Leta 2018 je od Univerze v Ljubljani prejel Svečano listino za mlade visokošolske učitelje in visokošolske sodelavce.
(malmenvall@gmail.com)

ALEŠ MAVER

Aleš Maver je po študiju slovenščine, teologije in latinščine leta 2010 doktoriral iz antične zgodovine. Zaposlen je kot docent za zgodovino srednjega veka in lektor za latinščino na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Njegovo znanstveno zanimanje velja predvsem politični in kulturni zgodovini pozne antike in rimske republike ter historiografiji v antiki. Ukvarja se tudi s slovensko cerkveno in kulturno zgodovino. Bil je urednik kulturne revije *Tretji dan*. Doslej je objavil štiri znanstvene monografije (dve v soavtorstvu) in strokovno monografijo *Od klinopisa do Teodore: Sprehod skozi zgodovino starega veka*. Prav tako je sam ali v soavtorstvu objavil več kot dvajset izvirnih znanstvenih člankov in deset poglavij v znanstvenih monografijah.
(alexius.mauer@gmail.com, ales.maver@um.si)

JERNEJ MLEKUŽ

Jernej Mlekuž je zaposlen na inštitutu za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU. Je avtor monografije *Burek.si?! Koncepti / recepti* (prevedene v albanski, srbski in angleški jezik ter nagrajene na tekmovanju Gourmand International v kategoriji najboljše pisanje o hrani), *Kranjsko klobasanje: Slovenska zgodovina, kot jo pišejo packe kranjske klobase na časopisnem papirju* (nagrajene na tekmovanju Gourmand International v kategoriji kulturnična zgodovina), *I feel Kranjska klobasa: Kako je kranjska kobasica podignula slovensku naciju* in *ABC migracij* ter urednik ali sourednik več knjig.
(mlekuz@zrc-sazu.si)

OSKAR MULEJ

Oskar Mulej je znanstveni sodelavec Inštituta za novejšo in sodobno zgodovino Avstrijske akademije znanosti, kjer trenutno raziskuje ideje neteritorialne (personalne) avtonomije v Srednji Evropi v medvojnem obdobju. Sicer se prvenstveno ukvarja s politično in idejno zgodovino Srednje Evrope v prvi polovici 20. stoletja s poudarkom na vprašanjih, povezanih z liberalizmom in narodnimi gibanji. Leta 2018 je na Srednjeevropski univerzi (CEU) v Budimpešti doktoriral na temo liberalizma v slovenski, avstrijski in češki strankarski politiki med obema vojnama.

(oskar.mulej@oeaw.ac.at)

JELKA PIŠKURIĆ

Jelka Piškurić je zgodovinarica, od leta 2008 zaposlena na Študijskem centru za narodno spravo, najprej kot asistentka in kasneje kot znanstvena sodelavka. Med njene osnovne raziskovalne interese spada preučevanje socializma. Iz te tematike je leta 2018 doktorirala na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani z doktorsko disertacijo *Vsakdanje življenje v Socialistični republiki Sloveniji: Ljubljana in njeno ruralno zaledje*. Pri raziskovalnem delu jo zanimajo predvsem ljudje in njihovo življenje, pri čemer se ji zdi posebej pomembno razumevanje spominjanja, pozabe in različnih družbenih konceptualizacij socializma. Je avtorica več znanstvenih prispevkov s področja ustne zgodovine in sodobne slovenske zgodovine ter soavtorica dveh znanstvenih monografij.

(jelka.piskuric@scnr.si)

GREGOR POBEŽIN

Gregor Pobežin je klasični filolog in zgodovinar antike, ki se posveča predvsem preučevanju antičnega zgodovinopisja s poudarkom na rimskem zgodovinarju Salustiju ter grškem zgodovinarju Tukididu. Na to temo je objavil več znanstvenih člankov in eno znanstveno monografijo (*Rimski zgodovinar in pripovedno besedilo*), v soavtorstvu pa še eno pregledno monografijo na temo razvoja zgodovinopisja (*Zgodovina historične misli*), ki je bila na Slovenskem že deležna objave v drugi izdaji, obenem pa tudi prevoda za srbski trg bralcev. V zadnjem času se posveča tudi prežitkom antike, zlasti v obdobju humanizma, pri čemer ga - spet - vznemirja ravno razmerje med humanisti in njihovim črpanjem idej pri antičnih zgodovinopiscih. Izdal je kritično izdajo s prevodom Vergerijevih *Dopisov papeškega tajnika*, na to temo pripravlja tudi prevod Vergerijevih napadov na Tridentinski koncil.

(gpobezin@zrc-sazu.si)

RENATO PODBERSIČ

Dr. Renato Podbersič je zgodovinar, znanstveni sodelavec Študijskega centra za narodno spravo v Ljubljani, pri pedagoškem procesu pa sodeluje tudi s Fakulteto za humanistiko Univerze v Novi Gorici. Ukvarja se s preučevanjem totalitarizmov v 20. stoletju na Slovenskem in z raziskovanjem judovske zgodovine s poudarkom na preganjanju Judov v širšem srednjeevropskem prostoru. Poleg tega ga zanimata tudi prva svetovna vojna, še zlasti soška fronta, in cerkvena zgodovina.

(renato.podbersic@guest.arnes.si)

MIHA PREINFALK

Dr. Miha Preinfalk je od leta 1999 zaposlen na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa. Primarno področje njegovega delovanja je plemstvo na Slovenskem in v nekdanji avstro-ogrski monarhiji, in sicer njegovi genealoški, kulturni in politični vidiki. V povezavi s to tematiko že vrsto let izdeluje plemiški leksikon z naslovom *Plemiške rodbine na Slovenskem*. Drugo področje njegovega raziskovanja so pomožne zgodovinske vede, zlasti heraldika in diplomatika. V tem okviru opravlja primarne raziskave in pripravlja edicije srednjeveških in novoveških virov (listin, osebne korespondence). Od leta 2005 je tudi odgovorni urednik *Kronike*, časopisa za slovensko krajevno zgodovino. Med letoma 2006 in 2018 je bil docent za starejšo slovensko zgodovino na UP FHŠ Koper.

(mpreinfalk@zrc-sazu.si)

MARKO SNOJ

Marko Snoj je se po doktoratu iz primerjalnega jezikoslovja (1989) kot Humboldtov študent eno leto izpopolnjeval na Univerzi v Regensburgu. Sodeloval je pri dokončanju *Etimološkega slovarja slovenskega jezika* (1982, 1995, 2005, 2007) in napisal tri izdaje poljudnoznanstvenega *Slovenskega etimološkega slovarja* (1997, 2003, 2016), *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen* (2009), *Slovar jezika Janeza Svetokriškega* (2006), *Kratko albansko slovnico* (1991) in *Rückläufiges Wörterbuch der albanischen Sprache* (1994). Sodeloval je pri nastajanju *Slovarja novejšega besedja slovenskega jezika* (2012) in pri drugi izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2014). Od leta 2008 do 2018 je bil predstojnik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Na ljubljanski Filozofski fakulteti predava predmeta *Indoevropska primerjalna slovnica – akcent in prevoj* in *Uvod v etimološko metodo in študij virov*. Od leta 2015 je izredni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

(marko@zrc-sazu.si)

LUKA VIDMAR

Doc. dr. Luka Vidmar je znanstveni sodelavec na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. Ukvarja se s književnostjo, likovno umetnostjo in kulturo v dobi baroka in razsvetljenstva na Slovenskem, med drugim s knjižno cenzuro, Akademijo operozov in Zoisovim krogom. Vodil je raziskovalni projekt Prepovedane knjige na Slovenskem v zgodnjem novem veku. Leta 2013 je objavil knjigo *Ljubljana kot novi Rim: Akademija operozov in baročna Italija*, leta 2016 pa je pri založbi Peter Lang v Frankfurtu izšla njegova knjiga *A Slavic Republic of Letters: The Correspondence between Jernej Kopitar and Baron Žiga Zois*.

(lvidmar@zrc-sazu.si)

VITA ZALAR

Vita Zalar je mlada raziskovalka na Inštitutu za kulturno zgodovino ZRC SAZU in doktorska študentka modula Kulturna zgodovina na Podiplomski šoli ZRC SAZU. V okviru svojega doktorskega projekta se v perspektivi konceptualne zgodovine posveča transnacionalni zgodovini "ciganskosti" in "romskosti" habsburškega in post-habsburškega prostora v 19. in 20. stoletju.

(vita.zalar@zrc-sazu.si)

**RAZVOJ KOLEKTIVNIH (ETNIČNIH) IDENTITET
NA SLOVENSKEM SKOZI PRIZMO
ZGODOVINE DOLGEGA TRAJANJA**

ZNANSTVENI POSVET

Ljubljana, Prešernova dvorana SAZU, Novi trg 4
23. in 24. maj 2019

Organizacija
ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa

Vodja posveta
Vanja Kočevar

Organizacijski odbor
Vanja Kočevar, Boris Golec, Barbara Šterbenc Svetina,
Luka Vidmar, Vasko Simoniti, Jurij Fikfak

Uredila
Vanja Kočevar, Boris Golec

Oblikovanje in prelom
Andrej Furlan (ZRC SAZU, UIFS)

Izdajatelj
Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

Za izdajatelja:
Petra Svoljšak

Tisk
Megacop, Ljubljana

Naklada
80 izvodov

Ljubljana 2019

ZRC SAZU

Zgodovinski inštitu Milka Kosa